

Zimowa strategia

Wkład burmistrza Josefa Goebela

w formowanie ośrodka sportów zimowych

w Dusznikach-Zdroju (1910–1933)

Lokalne władze i środowiska w różnym czasie i w różnym stopniu próbowały wykorzystać rosnącą popularność sportów zimowych do wzmocnienia miejscowej gospodarki turystycznej. Inwestowały więc w nowoczesną infrastrukturę sportową

1. Josef Goebel – burmistrz
Dusznik-Zdroju (ze zbiorów
Autora)

i bazując na niej, urządzały masowe imprezy. Za medialnymi posunięciami krył się mniej efektywny – ale nie mniej istotny dla ostatecznego wyniku – wysiłek organizacyjny i koncepcyjny. Nie da się przy tym jednoznacznie stwierdzić, na ile wpisywał się on w długofalową strategię działania, a na ile wynikał z realizacji doraźnych projektów. Spora część sudeckich miejscowości poszerzyła swoją ofertę turystyczną albo – jak pokazuje przykład Zieleńca – zbudowała ją praktycznie od zera¹. Spektakularny sukces odnotowały również Duszniki-Zdrój, które w krótkim czasie – za rządów burmistrza Josefa Goebela – stały się jednym z ważniejszych centrów sportów zimowych w prowincji (dolno)śląskiej. Warto przyjrzeć się bliżej przypadkowi Dusznik, by zauważyć, jakie okoliczności zwykle towarzyszą tego typu procesom.

Doktor Josef Goebel objął władzę w Dusznikach-Zdroju wiosną 1910 roku, mając 36 lat. Przyjechał z Gdańska, gdzie przez blisko dwa lata pracował w centrali ruchu turystycznego (*Danziger Verkehrszentrale*)². Doświadczenia zdobyte na Pomorzu i wykształcenie ekonomiczne pomogły mu z pewnością w pracy nad wzmocnieniem pozycji sudeckiego uzdrowiska. Jego zasłużony

¹ Opis metamorfozy położonego w pobliżu Dusznik-Zdroju Zieleńca zaprezentowano w osobnym studium: T. Przerwa, *Przypadek Zieleńca czyli nowe – narciarskie – oblicze orlickiej wsi* [w:] *Gospodarczy wymiar turystyki*, red. E. Kościak, Wrocław 2011, s. 15–24.

² Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Kamieńcu Ząbkowickim [dalej: AP KZ], Akta miasta Duszniki [dalej: AmD], sygn. 1750: Bürgermeisterwahl 1910, k. 27, 36; sygn. 2396: Breslauer Vereine 1926, k. 564.

poprzednik – burmistrz Paul Dengler (1867–1903) – przyczynił się do rozwinięcia w Dusznikach-Zdroju wzorcowego kurortu, ale najpewniej nie dostrzegał lub nie doceniał nowych zjawisk pojawiających się w turystyce. Wydaje się, że Goebel i Dengler reprezentują dwa pokolenia, właściwe dla kolejnych epok – XIX i XX wieku. Charakterystyczne, że Dengler nie wspominał w swoich publikacjach o rodzącej się rekreacji zimowej³, a Goebel od początku konsekwentnie dążył do przekształcenia Dusznik-Zdroju w całoroczne uzdrowisko z atrakcyjnym sezonem zimowym. Pomiędzy 1903 i 1910 rokiem mieszkańcy miasta wykazywali wprawdzie pierwsze oznaki zainteresowania sportami zimowymi, ale bardziej był to etap wstępnych nadziei aniżeli ich praktycznego spełnienia. Późniejszy sukces kurortu nie był naturalnie zasługą samego burmistrza, należy jednak podkreślić, że Goebel umiejętnie przyciągał do współdziałania aktywne jednostki i zrzeszenia. Nie on wymyślił sezon zimowy, ale dość szybko dostrzegł i wykorzystał szanse wynikające z oswojenia zimy, co wyróżniało go wśród włodarzy śląskich i kłodzkich ośrodków turystycznych⁴.

Dusznickie władze na czele z Josefem Goebelem mocno zaangażowały się w popularyzację sportów zimowych, a doradzała im w tym zakresie specjalna komisja złożona z miejscowych działaczy sportowych i turystycznych. Za jej radą skupiono się najpierw na rozbudowie torów saneczkowych, w rozwoju saneczkarstwa widziało bowiem wówczas szansę na ożywienie górskich okolic w miesiącach zimowych. Od przełomu lat 1910/1911 przekształcano również model funkcjonalny uzdrowiska z jednosezonowego (letniego) na całoroczny (letni i zimowy), dystansując w tym względzie pozostałe kurorty prowincji śląskiej. W innych dziedzinach aktywności zimowej były Duszniki-Zdrój nieco zapóźnione, dlatego trzeba było nadrabiać kilkuletnie zaległości. W promocji saneczkarstwa i narciarstwa wyprzedzała je chociażby nieodległa Kudowa-Zdrój i dużo mniejsze Długopole-Zdrój⁵.

Dominujące wcześniej saneczkarstwo traciło tymczasem dotychczasową dynamikę, podczas gdy narciarstwo szybko zyskiwało na popularności. W Dusznikach-Zdroju zdano sobie sprawę z jego potencjału i jeszcze przed wybuchem pierwszej wojny światowej kurort wyrósł nagle na jedno z jego sudeckich centrów. Stało się tak po przeniesieniu uwagi kłodzkiego Klubu Narciarskiego (*Skiklub*) „Grafschaft Glatz” z rejonu Jagodnej (Długopole-Zdrój) na okolice Orlicy (Duszniki-Zdrój), do czego doszło zapewne za namową Goebela. Faktem jest, że wspomniany klub – jeden z pierwszych w Sudetach Środkowych – wyznaczył Duszniki-Zdrój na miejsce rozegrania trzecich narciarskich mistrzostw Śląska w 1914 roku, które przygotował

³ Przykładowo: P. Dengler, *Geschichte des Bades Reinerz*, Reinerz 1903.

⁴ Obszernie na temat rozwoju sportów zimowych w Sudetach, zwłaszcza w okolicach Dusznik-Zdroju: T. Przerwa, *Między łąkiem a zachwytem. Sporty zimowe w śląskich Sudetach i ich znaczenie dla regionu (do 1945 r.)*, Wrocław 2012.

⁵ Narciarstwo rozwijało się na ziemi kłodzkiej, i w innych regionach, dość nierównomiernie. O jego sile w pierwszym okresie decydowała aktywność nielicznych jego miłośników: K.R. Mazurski, *Początki narciarstwa na Ziemi Kłodzkiej*, „Wierchy” 1976, t. 45, s. 276–278; T. Przerwa, *Początki narciarstwa na ziemi kłodzkiej*, „Kłodzki sbornik” 2006, t. 7, s. 131–147.

przy dużym finansowym i organizacyjnym wsparciu ze strony władz miasta. W pobliżu Dusznik wystawiono wówczas pierwszą, dość prymitywną skocznnię narciarską i wyznaczono trasę biegową. Partnerzy nie zamierzali poprzestać na przeprowadzeniu mistrzostw i zacieśniali współpracę. Włodarze miasta oddali do dyspozycji Klubu doskonale położony obiekt noclegowy (*Ziegenhaus*, obecnie „Korund”), który miał na stałe związać narciarzy z tą okolicą⁶. Wybuch pierwszej wojny światowej negatywnie zweryfikował wszelkie plany.

Nie znamy szczegółów współpracy dusznickiego burmistrza z kłodzkim klubem, warto jednak zauważyć, że już wcześniej Goebel szukał kontaktu z miłośnikami narciarstwa. Znamienny jest tu przykład z 1913 roku, kiedy poprosił on kudowskiego narciarza Josefa Krausego, by ten reprezentował (!) Duszniki-Zdrój podczas kursu narciarskiego, jaki organizował w Międzygórzu austriacki pionier narciarstwa alpejskiego Mathias Zdarsky⁷. Chodziło o przyciągnięcie uwagi licznie zebranych tam wrocławian, dla których – w odczuciu Goebela – opinia sportowca miała większą wiarygodność niż ewentualne zachęty laika, jakim był sam burmistrz. Krause przystał na propozycję i zgodnie z umową otrzymał później z kasy miejskiej zwrot kosztów podróży. Znaczenie propagandowe mistrzostw było, oczywiście, bez porównania większe, ale wcześniej trzeba było w ogóle zbliżyć się do środowiska narciarskiego. Goebel nie mógł tu liczyć na pomoc duszniczan, ponieważ czynili oni dopiero pierwsze kroki na nartach. Miejscowy klub narciarski zawiązał się już po wspomnianych mistrzostwach⁸. Impreza zmobilizowała mieszkańców do działania, a władzom pokazała nowe możliwości. Dusznickie narciarstwo spóźniło się na starcie, ale szybko nadrabiało zaległości. W postaci wyrosłego w 1914 roku klubu zyskał Goebel wartościowego partnera, który przez lata reprezentował kurort w środowisku sportowym, wyřęczał władze miejskie w realizacji części zadań i inspirował je do podejmowania nowych wyzwań. Ze swej strony władze wspierały inicjatywy klubu i finansowały budowę niezbędnej infrastruktury. Podobna symbioza stała się powszechną praktyką w większości ośrodków.

Burmistrz był przekonany o sile nowoczesnej i zmasowanej reklamy. Zlecił zatem nakręcenie filmu *Wintersportbilder von Reinerz* z rozgrywanych tam w 1914 roku mistrzostw. Ówczesne taśmy szybko się zużywały, dlatego w 1924 roku trzeba było pomyśleć o nowym filmie⁹. W promowaniu zimowej marki Dusznik-Zdroju nie zapomniano o plakatach, broszurkach i tradycyjnej reklamie prasowej, której

⁶ T. Przerwa, *Spóźniony start dusznickiego narciarstwa* [w:] *Z Gorzanowa w świat szeroki...*, red. K. Ruchniewicz, M. Zybura, Wrocław 2007, s. 223–231.

⁷ Szerzej: K.R. Mazurski, *Mathias Zdarsky – jego życie i dzieło*, „Zeszyty Muzeum Ziemi Kłodzkiej” 1998, t. 6, s. 113–117.

⁸ T. Przerwa, *Spóźniony start...* [6], s. 225–228.

⁹ AP KZ, AmD, sygn. 2343: Einführung von Wintersport 1908–1920, k. 279–283, 297–298, 307–309, 318–327, 333–335, 346–350, 355, 370, 390; sygn. 2374: Winterpropaganda 1924–1926, k. 73–74, 102–103, 215; *Filmpropaganda*, „Echo des Heuscheuer- und Mense-Gebirges. Reinerzer Stadt-Blatt“ [dalej: „Echo”], nr 14 z 18.02.1914, s. 2; *Reinerzer Film*, „Echo”, nr 18 z 04.03.1914, s. 2; *Wintersport*, „Echo”, nr 94 z 27.11.1920, s. 1; *Sport*, „Echo”, nr 103 z 29.12.1920, s. 2; *Wintersportfest*, „Echo”, nr 8 z 26.01.1921, s. 2.

opłacenie starano się wiązać z gotowością redakcji do bezpłatnego opublikowania przygotowanego wcześniej artykułu promującego zimowe walory dusznickiego kurortu. Zachowana korespondencja bynajmniej nie zdradza rozrzutności władz miejskich w tym względzie.

Goebel szukał kontaktu z potencjalnymi sojusznikami: redaktorami, dziennikarzami, działaczami sportowymi, kierownikami biur podróży i innymi wpływowymi osobami. Zapraszał do uzdrowiska, oferował gościnę i wszelką pomoc, wysyłał materiały reklamowe, których przygotowanie wcześniej zlecił. Słał listy, ale starał się również rozmawiać bezpośrednio. Budował osobiste relacje, do których później nawiązywał. Jego pomysłowość, rzutkość i elastyczność w tym względzie muszą budzić uznanie. Prowadził prawdziwe kampanie reklamowe, szukając kontaktu równocześnie z kilkudziesięcioma redakcjami, związkami czy szkołami. Ten sposób pracy okazał się odpowiedni i skuteczny szczególnie na początku lat 20. XX wieku, kiedy w promocji kurortu trzeba było startować właściwie od zera, a w działaniach przeszkadzał powojenny kryzys i ograniczone możliwości miejskiej kasy.

Mimo niesprzyjających okoliczności, Goebel odnosił spektakularne sukcesy¹⁰. Nie były one przy tym jedynie wynikiem akcji propagandowej. Równie ważne, a może nawet ważniejsze okazało się przekonanie przedstawicieli miejscowej branży turystycznej do redukcji cen. Po 1918 roku uzdrowiska przeżywały kryzys. Wojenna zapaść i powojenny chaos polityczno-gospodarczy przyczyniły się do spadku zainteresowania kilkutygodniowymi pobytami w kurortach. Jednocześnie obserwowano dalsze umasowienie turystyki w mniej zamożnych kręgach społeczeństwa. W niepewnych czasach Goebel przekonał właścicieli miejscowych obiektów noclegowych do obniżenia stawek za nocleg i wyżywienie do niezbędnego minimum, co miało przyciągnąć gości. Plan był dość ryzykowny, ponieważ kwaterodawcy mogli liczyć na odpowiednie dochody dopiero przy wzmożonym ruchu turystycznym, co wcale nie było takie pewne. A zależało im przecież na szybkim odrobieniu strat poniesionych podczas wojny. Burmistrz wyszedł jednak ze słusznego założenia, że lepszy jest minimalny zysk niż jego brak. Trafnie ocenił, że wysokie ceny zniechęcają potencjalnych gości do przyjazdu do Dusznik-Zdroju, względnie wpływają na skrócenie pobytu. Goebel postanowił odwrócić tę prawidłowość, co początkowo nie znajdowało pełnego zrozumienia branży turystycznej. Pozytywny przykład obiektów podległych władzom uzdrowiska przelał jednak opory¹¹. Jeszcze w 1920 roku ruszyła akcja reklamowa. Pamiętano

¹⁰ Obszerna korespondencja: AP KZ, AmD, sygn. 2343: Winter 1908–1924; sygn. 2344: Wintersport 1921–1925; sygn. 2370: Inserate für Winter 1924–1925; sygn. 2374: Winterpropaganda 1924–1926; sygn. 2375: Winterpropaganda 1926–1928; sygn. 2376: Schneeschuhsport 1926; sygn. 2377: Wintersport 1924–1928; sygn. 2205: Zeitungsartikel über Bad Reinerz; sygn. 2206: Zeitungsartikel und Notizen über Bad Reinerz 1925/28; sygn. 2417: Zeitungsartikel und Notizen über Bad Reinerz 1933–1934; sygn. 2309: Reklame: Inserate für Sommer 1925.

¹¹ AP KZ, AmD, sygn. 2344: Wintersport 1921–1925, k. 164–165; sygn. 2367: Verband Deutscher Fremdenheime (Kur-Verein), k. 15.

o klientach indywidualnych, ale główną ofertę skierowano do grup, co okazało się trafnym posunięciem.

Jesienią 1921 roku Josef Goebel nawiązał kontakt z Niemiecką Wyższą Szkołą Wychowania Fizycznego (*Deutsche Hochschule für Leibesübungen* – DHfL) w Berlinie, która szukała taniej bazy dla swoich turnusów narciarskich. Pierwszy kurs odbył się w Dusznikach-Zdroju na przełomie 1921 i 1922 roku. Obie strony dostrzegły korzyści wynikające z podjętej współpracy, dlatego postanowiły ją kontynuować. Kursantów DHfL przyjmowano w mieście na preferencyjnych warunkach i kwaterowano ich po kosztach własnych w pensjonatach podległych miastu. Władze kurortu zapewniały podstawową infrastrukturę sportową, wedle możliwości starały się odpowiedzieć na zgłaszane postulaty i chętnie korzystały z podpowiedzi stołecznych specjalistów. Wizyta studentów DHfL przez wiele lat była ważnym wydarzeniem w uzdrowiskowym kalendarium. Największe znaczenie miała zwłaszcza w pierwszych latach, kiedy służyła jako medialny *news* i element promocji kurortu. Wybór berlińczyków nobilitował słabo wcześniej znany (poza Śląskiem) ośrodek sportów zimowych, dowodził jego walorów i przyciągał uwagę innych. Samych studentów było przeważnie kilkudziesięciu, ale w ślad za nimi zaczęli przyjeżdżać do Dusznik-Zdroju uczestnicy popularnych kursów narciarskich Pruskiej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego (*Preussische Hochschule für Leibesübungen*) w Poczdamie oraz członkowie powołanego wkrótce Północnoniemieckiego Związku Narciarskiego (*Norddeutscher Skiverband*). W konsekwencji, na okres ferii świątecznych i noworocznych specjalne pociągi przywoziły z rejonu Berlina blisko 1000 gości! Napływ berlińczyków miał olbrzymie znaczenie marketingowe i ekonomiczne i przyspieszył rozkwit dusznickiego ośrodka sportowego. Można zatem zrozumieć determinację władz miejskich, które starały się koordynować i uświetnić całe przedsięwzięcie. Do tradycji weszły przyjęcia na cześć gości i uroczyste powitania na stacji kolejowej, skąd do centrum prowadziła ich miejscowa orkiestra¹².

Władze Dusznik-Zdroju nie poprzestały na tym sukcesie i podobnie angażowały się w pozyskanie uwagi zrzeszeń wrocławskich i górnośląskich. Tamtejsze kluby mogły liczyć na pomoc w poszukiwaniu tanich kwater (później również obiektów na schroniska klubowe) i w organizacji zawodów klubowych. Przyjazdom większych grup towarzyszyła świąteczna aura, na dworcu czekała na nie orkiestra, a w centrum – burmistrz lub jego przedstawiciel. Goebel starał się podtrzymywać stały kontakt z największymi klubami. Stawał się ich członkiem i uczestniczył w ważniejszych spotkaniach związkowych. Znakomite warunki terenowe i śniegowe, rozrastająca się oferta sportowa, rozwinięta i zróżnicowana baza noclegowa z przystępnymi cenami

¹² AP KZ, AmD, sygn. 2344: Wintersport 1921–1925, k. 50–52, 121–122, 172–175, 274–277; *Die Reinerzer Wintersporttage*, „Echo”, nr 95 z 31.12.1921, s. 2; *Wintersport*, „Echo”, nr 97 z 06.12.1922, s. 2; nr 103 z 30.12.1922, s. 2; nr 3 z 10.01.1923, s. 2; nr 94 z 15.12.1923, s. 2; nr 94 z 22.12.1923, s. 2; *Die Deutsche Hochschule für Leibesübungen*, „Echo”, nr 95 z 27.11.1926, s. 2; *Der erste größere Schub Wintersportler aus Berlin*, „Echo”, nr 103 z 25.12.1928, s. 2; *Begrüßung der Hochschule für Leibesübungen*, „Echo”, nr 1 z 01.01.1932, s. 2.

budowały właściwy produkt turystyczny. Przyjazna atmosfera tworzyła zachętę dla gości, budowała ich emocjonalny związek z ośrodkiem. Wielu uczestników wyjazdów grupowych później przyjeżdżało indywidualnie.

Różne grupy i zrzeszenia wybierające uzdrowisko pomogły je wypromować, prawdziwy rozgłos mogły jednak zapewnić dopiero duże przedsięwzięcia sportowe. Poważne zawody budziły zainteresowanie mediów, przyciągały kibiców, tworzyły sportową renomę ośrodka. W Dusznikach-Zdroju organizowano w latach 20. XX wieku głośny Bieg Orlicki (*Menselauf*) i międzynarodowe zawody w skokach narciarskich z udziałem czołowych zawodników (w tym norweskiego mistrza olimpijskiego Alfa Andersena). O dobrej współpracy władz miasta i Śląskiego Związku Narciarskiego (*Schlesischer Skibund*) świadczą kolejne mistrzostwa Śląska w narciarstwie klasycznym rozgrywane w Dusznikach-Zdroju w okresie międzywojennym (1924, 1930, 1932, 1935).

Saneczkarstwo i łyżwiarstwo nie miały w Sudetach Środkowych i Wschodnich mocnej pozycji, dlatego władze miejskie starały się je wspierać. W 1925 roku asystowały przy powołaniu miejscowego Klubu Saneczkowego (*Rodelklub*), który odpowiadał za organizację w Dusznikach-Zdroju mistrzostw Śląska w saneczkarstwie w 1928 i 1930 roku. Dodajmy, że były to jedyne zawody saneczkarskie tej rangi w rejencji wrocławskiej. Nie zaniedbywano również łyżwiarstwa, ale w tym zakresie nie udało się pozyskać społecznego partnera.

2. Grupa narciarzy w Dusznikach-Zdroju, lata 20. XX w. (ze zbiorów Autora)

Goebel przekształcał uzdrowisko w pełnowymiarowy ośrodek sportów zimowych, mogący udźwignąć organizację niemieckich igrzysk zimowych, o co zresztą zabiegał. Niestety, bezskutecznie. Aby pozyskać większe imprezy sportowe, niezbędna była nowoczesna infrastruktura. Nic dziwnego, że władze Dusznik-Zdroju angażowały się w latach 20. XX wieku w kosztowne przedsięwzięcia: w budowę dużej skoczni narciarskiej *Freudenbergschanze* i jedynej w tej części regionu sportowego toru saneczkowego *Werneckebahn*, a także w utrzymanie lodowiska na Czarnym Stawie (*Denglerteich*)¹³.

Dla koordynacji wszystkich tych działań około 1924 roku powołano w Dusznikach-Zdroju Miejską Centralę Sportową (*Städtische Sportzentrale*), której powierzono przygotowanie praktykowanego w innych dużych ośrodkach Tygodnia Sportowego (*Sportwoche*), tj. cyklu imprez narciarskich, saneczkowych i łyżwiarskich, które miały na dłużej zatrzymać gości. Za tą ostatnią inicjatywą stał niewątpliwie Josef Goebel¹⁴, za wieloma innymi zapewne również.

Do końca sprawowania funkcji burmistrza Josef Goebel patronował rozwojowi sportów zimowych w mieście. W tym czasie pojawiło się wiele nowych osób i struktur, które zwalniały go przynajmniej z części zadań. Wydaje się, że Goebel od początku dążył do stworzenia takiego wielosegmentowego, zającebiającego się frontu współpracujących ze sobą podmiotów. Doceniał wysiłki i popierał miejscowych instruktorów, działaczy sportowych i zawodników, którzy w okresie międzywojennym byli znani na Śląsku. Wspomnijmy znakomitego skoczka Heinza Strischka, który wywalczył w 1930 roku mistrzostwo Śląska w narciarstwie klasycznym. Goebel sprzyjał też obrotnemu Paulowi Charnocie z Raciborza, mimo że Śląski Związek Narciarski nie uznawał jego uprawnień instruktorskich i wywierał naciski na władze Dusznik-Zdroju, aby te pozbyły się „nielegalnego” szkoleniowca. Burmistrz wytrwale osłaniał Charnotę, ponieważ ten okazywał się bardzo skuteczny w kampaniach promujących dusznicki ośrodek sportów zimowych. Miał także liczne kontakty w górnośląskim środowisku narciarskim i prowadził atrakcyjne kursy w miastach wschodnich Niemiec¹⁵.

3. Dusznicki banknot / pieniądze zastępczy z 1921 r.
(ze zbiorów Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju)
sygnatura nr MD 926 4 AH.

¹³ T. Przerwa, *Między lękiem a zachwytem...* [4], s. 66, 194–195, 197, 211, 236–237, 276–279.

¹⁴ AP KZ, AmD, sygn. 2344: Wintersport 1921–1925, k. 547.

¹⁵ T. Przerwa, *Między lękiem a zachwytem...* [4], s. 360–363.

Goebel rządził w Dusznikach-Zdroju nieprzerwanie do czasu przejścia władzy w Niemczech przez Hitlera. Jako zwolennik chadeckiej partii Centrum nie odpowiadał nazistom, sam też się od nich dystansował. W połowie 1933 roku trafił do aresztu w związku z usunięciem hitlerowskich symboli z Domu Zdrojowego¹⁶. Jego następcy nie odegrali już takiej roli w kreowaniu dusznickiego ośrodka sportów zimowych. Do tego czasu został on już uformowany, poprzestano zatem na wprowadzaniu korekt.

Prezes miejscowego klubu narciarskiego – Walter Seidel – wyraził w 1936 roku opinię, którą można uznać za spóźnioną krytykę polityki Josefa Goebela¹⁷. Podważał on słuszność strategii polegającej na ustawicznym promowaniu sportu. Domagał się zmiany priorytetów, tj. doprowadzenia do sytuacji, w której miejscowość zacznie wreszcie odnosić korzyści z zimowego ruchu turystycznego. Sugerował odejście od starań o kuracjuszy (których było niewiele) i nastawienie się na obsługę aktywnych sportowo urlopowiczów. Tak sformułowany program był wprowadzany w życie. Wielkich imprez sportowych odbyło się w kolejnych latach zdecydowanie mniej, za to więcej było zawodów amatorskich. Sławna skocznia *Freudenbergschanze* została rozebrana, zaniedbano również tor saneczkowy. Nową szansę wypromowania uzdrowiska dostrzeżono za to w łyżwiarstwie, hokeju i *eisschiessen*¹⁸, które w latach 30. XX wieku zyskiwały na popularności. Miejscowe saneczkarstwo i narciarstwo niejako spowszedniały. Pierwsze traciło na atrakcyjności, a narciarze ciągnęli w stronę Zieleńca, obfitującego w śnieg i oferującego liczne trasy zjazdowe. Zmiany w strategii rozwoju miasta wyrastały z pewnością z negatywnych doświadczeń wielkiego kryzysu ekonomicznego przełomu lat 20. i 30. XX wieku, którego przewyciężanie skłaniało do konsumpcji owoców wcześniejszego wzrostu. Krytyczna opinia Seidela wymaga ostrożnego potraktowania, ponieważ mogła zostać podyktowana kontekstem politycznym, względnie zaciążyły na niej niepowodzenia lat kryzysu. Goebel rzeczywiście budował sportową markę Dusznik-Zdroju, ale jednocześnie wspierał rekreację zimową. Podejmował kroki służące przyciąganiu gości (turystów,

¹⁶ *Bürgermeister Dr. Goebel beurlaubt*, „Echo“, nr 33 z 26.04.1933, s. 2; *Bürgermeister Dr. Goebel in Schutzhaft*, „Echo“, nr 50 z 24.06.1933, s. 2; *Durch Verfügung des Herrn Ministers*, „Echo“, nr 96 z 02.12.1933, s. 2.

¹⁷ *Niemand darf bei der Werbung für den Wintersport abseits stehen!*, „N-S Echo. Nationalsozial. Kampfblatt der Grafschaft Glatz und des Großkreises Frankenstein-Münsterberg“, nr 96 z 02.12.1936, s. 5.

¹⁸ Brak polskiego terminu, dlatego w literaturze stosuje się zapis niemiecki. *Eisschiessen* uchodzi za jedną z najstarszych gier rejonu alpejskiego. Jej popularność ogranicza się do krajów niemieckojęzycznych, gdzie wypromowano ją w opozycji do szkockiego curlingu. Różnice między *eisschiessen* i curlingiem mają po części charakter historyczny i techniczny, obie dyscypliny są jednak podobne. W curlingu suwano granitowym kamieniem, w *eisschiessen* – lżejszym, drewnianym klokiem. *Eisschiessen* było początkowo formą rozrywki w lokalnym środowisku i dopiero w 1914 roku doszło do kodyfikacji jego zasad, co dało podstawy do rozwoju sportu. W okresie międzywojennym krzewiono *eisschiessen* w całych Niemczech. L. Krieger, *Eisschiessen*, München 1954; K. Jeschko, *Eisschiessen: Sport – Vergnügen – Erholung*, Salzburg 1971.

sportowców, kuracjuszy), od których obecności w coraz większym stopniu zależała pomyślność miasta. Wagi późniejszych korekt nie należy zatem przeceniać. Ostatecznie mieszczą się one w pragmatycznej strategii zasłużonego burmistrza.

Podobne wysiłki podejmowano we wszystkich śląskich miejscowościach turystycznych. Sporty zimowe stały się zbyt ważnym elementem rozwoju, by można było je pominąć w polityce lokalnych władz. Dobór środków zależał niewątpliwie od zasobów finansowych danej społeczności i położenia w górskiej okolicy, ale również od sprawności i wizji decydentów. Przykład dusznicki zdaje się potwierdzać wagę czynnika personalnego. Nie tak często się zdarzało, że sukces sportów zimowych w danym ośrodku w tak wielkim stopniu zależał od działalności jednego człowieka. Goebelowi niewątpliwie przyszło kierować sprawami jednego z silniejszych centrów turystycznych regionu, objął on funkcję w przełomowym momencie i realizował swe zamierzenia przez blisko ćwierćwiecze, dzięki czemu odcisnął wyraźne piętno na dziejach Dusznik-Zdroju.

Wielu innych gospodarzy oddziaływało na bieg wypadków krócej, co nie znaczy, że ich dokonania nie zasługują na uznanie. Wystarczy przypomnieć konsekwentne wysiłki władz Karpacza i Szklarskiej Poręby, które były punktem odniesienia dla pozostałych ośrodków turystycznych prowincji śląskiej. Powszechnie kopiowano karkonoskie rozwiązania i starano się dorównać tamtejszym kurortom. Wprawdzie ostatecznie uzdrowisku Duszniki-Zdrój nie udało się tego osiągnąć, ale przecież wyrosło ono zasłużenie na niekwestionowanego lidera w Sudetach Środkowych i Wschodnich. Duża w tym zasługa dusznickich władz, ale też lokalnego środowiska sportowego, które niezmiennie łączyło aktywność sportową z dbałością o interesy i sławę miejscowości.

Słowa kluczowe: Duszniki-Zdrój, sporty zimowe, strategia rozwoju, władze samorządowe, promocja turystyczna.

**Winter strategy
Contribution of mayor Josef Goebel to forming winter resort in Duszniki-
-Zdrój (1910–1933)**

Abstract

Local authorities and environments tried to benefit from growing popularity of winter sports to a different level and in different periods in order to strengthen local touristic industry. Spectacular success was recorded in this field in Duszniki-Zdrój health resort, which in a short time – under mayor Josef Goebel (1910–1933) – became one of the most important winter sports centres in the (Lower)Silesian province. The articles make an attempt to describe active policy (strategy) of Duszniki authorities, as it very well presents the opportunities to create winter brand in pre-war touristic centres.

Keywords: Duszniki-Zdrój, winter sports, self-government authorities, touristic promotion.

Translation Justin Nnorom

**Winterstrategie. Der Beitrag von Bürgermeister Josef Goebel bei
der Schaffung des Wintersportzentrums in Duszniki-Zdrój (1910–1933)**

Zusammenfassung

Die lokalen Behörden und ortsansässige Kreise versuchten zu verschiedenen Zeiten und in unterschiedlichem Maß, die wachsende Popularität des Wintersports zu nutzen, um dem Tourismus in der Stadt neue Impulse zu verleihen. Ein großer Erfolg war auf diesem Gebiet der *Kurort Duszniki-Zdrój*, der in kurzer Zeit – unter Bürgermeister Josef Goebel (1910–1933) – zu einem der wichtigsten Wintersportzentren der Provinz (Nieder)Schlesien wurde. Der Artikel stellt die aktive Politik (Strategie) der Behörden von Duszniki vor, da sich so die Möglichkeiten der Schaffung einer „Wintermarke“ in Touristikzentren der Vorkriegszeit gut widerspiegeln lassen.

Schlüsselbegriffe: Duszniki-Zdrój, Wintersport, Entwicklungsstrategie, Selbstverwaltung, Tourismusförderung.

Übersetzt von Alexander Alisch

Zimní strategie. Přínos starosty Josefa Goebela k vytvoření střediska zimních sportů v Dusznikach-Zdroji (1910–1933)

Shrnutí

Místní úřady a organizace se v různé míře a různém časovém období pokoušely využít rostoucí popularitu zimních sportů k posílení místní ekonomiky turismu. V této oblasti byl významný úspěch zaznamenán v lázních Duszniki-Zdrój, které se v období – úřadování starosty Josefa Goebela (1910–1933) – staly jedním z důležitějších středisek zimních sportů v (dolno)slezské provincii. V článku byla blíže popsána aktivní politika (strategie) dusznických úřadů, protože dobře odráží možnosti utváření zimní značky v předválečných turistických střediscích.

Klíčová slova: Duszniki-Zdrój, zimní sporty, rozvojová strategie, samospráva, turistická propagace.

Překlad Otmar Robosz

Stratégie hivernale. Contribution du maire Josef Goebel à la création d'un centre de sports d'hiver à Duszniki-Zdrój (1910–1933)

Résumé

Les autorités locales et environnantes essayaient de profiter de la popularité croissante des sports d'hiver, à des degrés divers et à des moments différents, pour renforcer l'économie touristique locale. La station thermale de Duszniki-Zdrój, qui en peu de temps – sous le règne du maire Josef Goebel (1910–1933) – est devenue l'un des centres de sports d'hiver les plus importants de la province de (Basse)Silésie, a enregistré un succès spectaculaire dans ce domaine. L'article présente la politique active (stratégie) des autorités de Duszniki, car elle reflète bien les possibilités de créer une marque d'hiver dans les stations touristiques d'avant-guerre.

Mots clés: Duszniki-Zdrój, sports d'hiver, stratégie de développement, collectivités locales, promotion touristique.

Traduction Katarzyna Siegel-Hertz